

*До спеціалізованої вченої ради ДФ 35.051.183
у Львівському національному
університеті імені Івана Франка
79000, м. Львів, вул. Університетська, 1*

РЕЦЕНЗІЯ

**на дисертацію Рафальонт Світлани Романівни
«Загальні положення судового розгляду кримінального провадження»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право»
за спеціальністю 081 «Право»**

1. Актуальність теми дисертаційного дослідження.

Як слушно зазначає у роботі дисертантка, судовий розгляд становить найважливіший етап кримінальної процесуальної діяльності. Його предметом прийнято вважати правовий спір між державою та обвинуваченим, про право держави публічно визнати його винуватим і за наявності необхідних підстав заслужено покарати, а також змусити перетерпіти усі пов'язані з відбуванням покарання та наявністю судимості обмеження. При розгляді такого спору вирішується доля основних прав і свобод людини, що є найвищою соціальною цінністю. У цьому контексті визначальне значення набувають умови здійснення кримінальної процесуальної діяльності суду та учасників судового провадження, що повинні гарантувати ухвалення законного, обґрунтованого та справедливого судового рішення. Такими умовами є загальні положення судового розгляду кримінального провадження.

Втім, в українській науці кримінального процесу досі відсутнє єдине розуміння загальних положень судового розгляду, поверхнево висвітлена їх правова природа, поза увагою залишилися система та класифікація загальних положень судового розгляду, невиправдано випали з поля зору строк, форма та місце проведення судового розгляду, його безперервність, має місце значне розходження у думках щодо деяких питань незмінності складу суду, об'єднання матеріалів кримінального провадження та зупинення судового провадження, з'явилася потреба у формулюванні пропозицій щодо регламентації проведення судового розгляду за допомогою відеоконференції в умовах воєнного стану.

До того ж, немає і спеціальних наукових розвідок, у яких проблематика загальних положень судового розгляду була б піддана системному дослідженню.

З цих міркувань, робота Рафальонт Світлани Романівни «Загальні положення судового розгляду кримінального провадження», подана на рецензію на здобуття ступеня доктора філософії є актуальною та затребуваною, має важливе теоретичне та практичне значення.

2. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертація підготовлена в межах наукових тем кафедри кримінального процесу та криміналістики Львівського національного університету імені Івана Франка «Проблеми забезпечення ефективності норм кримінального процесуального права та практики їх застосування з урахуванням новітніх змін» (номер державної реєстрації 0121U110820) та «Удосконалення кримінального процесуального регулювання та правозастосування в умовах викликів сьогодення» (номер державної реєстрації 0124U002383). Тему дослідження «Загальні положення судового розгляду кримінального провадження» затверджено Вченою радою Львівського національного університету імені Івана Франка (протокол № 38/11 від 29 листопада 2022 року).

3. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, їх достовірність.

Сформульовані у дисертаційній роботі та опубліковані Рафальонт С.Р. у наукових працях теоретичні положення, висновки та рекомендації відповідають встановленим вимогам, що висуваються до подібного роду наукових досліджень. Належний рівень їхньої обґрунтованості забезпечено вирішенням поставлених завдань та широкою апробацією одержаних результатів.

Положення, висновки і рекомендації, викладені та сформульовані у дисертаційному дослідженні, ґрунтуються на широкому використанні праць вітчизняних і зарубіжних науковців у галузях філософії, теорії права, кримінального та кримінального процесуального права, вивченні рішень судів першої та апеляційної інстанцій, викладених у ЄДРСР, правових позиціях ЄСПЛ, ВС, листах ВССУ та постановах його Пленуму, даних судової статистики, опублікованих на веб-порталі «Судова влада України», результатах анкетування, у межах якого опитано у межах якого опитано 121 респондента з числа адвокатів, прокурорів та суддів.

Мета представленої на рецензування роботи, узгоджується із обраною темою. Коректне застосування методів дослідження стало підґрунтям отримання результатів, які містять елементи наукової новизни та мають практичну цінність.

Загалом, ознайомлення із змістовним наповненням дисертаційної роботи Рафальонт Світлани Романівни дає підстави стверджувати, що наукові положення, висновки та рекомендації, що представлено в ній характеризуються повнотою дослідження, послідовною та логічною структурною побудовою, що свідчить про цілісність дослідження.

4. Наукова новизна результатів дисертаційної роботи.

Наукова новизна полягає у тому, що робота становить перше в українській доктрині кримінального процесу системне дослідження загальних положень судового розгляду кримінального провадження, в якому з позиції теорії права та галузевих процесуальних правових наук розглянуті теоретичні та прикладні питання їх реалізації, а також сформульовані висновки і пропозиції щодо удосконалення кримінального процесуального регулювання та правозастосування у цьому напрямі.

Серед найбільш важливих наукових результатів, що визначають новизну дисертаційної роботи можна відзначити такі:

1) сформульовано ознаки загальних положень судового розгляду:
а) передбачені у кримінальному процесуальному законі правила, що є проявом реалізації засад кримінального провадження у стадії судового розгляду;
б) спрямовані на регламентацію організації та проведення судового розгляду, деяких приписів щодо дослідження та збирання доказів у цій стадії, а також вирішення інших питань, що виникають під час судового розгляду; в) розкривають процесуальні особливості стадії судового розгляду; г) розповсюджуються на усіх суб'єктів, що беруть участь в судовому розгляді, та на присутніх в залі судового засідання, поширюють дію на усі етапи судового розгляду, незалежно від категорії кримінального провадження, здійснюють вплив на вчинення багатьох процесуальних дій та ухвалення процесуальних рішень, стосуються усіх видів проваджень у суді першої інстанції;

2) розглянуто загальні положення судового розгляду як інституційний правовий режим (система правових засобів, які через способи (веління, дозволи і заборони), метод і тип кримінального процесуального регулювання спрямовані на досягнення бажаного рівня регулювання суспільних відносин під час

кримінального судового провадження) та юридичні конструкції (закріплені у кримінальному процесуальному праві ідеальні узагальнюючі моделі структури однорідних правових явищ, створені для формування регулятивних, охоронних, захисних нормативно-правових приписів і досягнення визначеності та точності кримінального процесуального регулювання кримінального судового провадження);

3) виокремлено та розкрито ознаки системи загальних положень судового розгляду кримінального провадження: цілісність, повнота, ієрархічність, взаємодія з іншими системами кримінального провадження;

4) здійснено класифікацію загальних положень судового розгляду кримінального провадження за спрямованістю (загальні положення організації та проведення судового розгляду, загальні положення дослідження та збирання доказів під час судового розгляду, загальні положення вирішення інших питань, що виникають під час судового розгляду), сферою дії (міжгалузеві та галузеві), формою виразу (абсолютно визначені та відносно визначені), залежно від виду інтересу, покладеного в їх основу (ті, що забезпечують реалізацію публічного інтересу, ті, що забезпечують реалізацію приватного інтересу – право перебувати в залі судового засідання, ті, що забезпечують реалізацію і публічного, і приватного інтересу);

5) запропоновано доповнити ч. 1 ст. 321 КПК України словосполученням «здійснює інші повноваження, передбачені цим Кодексом», а ч. 3 цієї статті положенням такого змісту: «Учасники судового провадження вправі висловити заперечення проти розпоряджень головуючого, яке підлягає фіксації у журналі судового засідання»;

6) обґрунтовано пропозицію доповнити ч. 3 ст. 338 КПК України після слів «у раніше пред'явленому обязі» словосполученням «та у попередній правовій кваліфікації»;

7) зроблено висновок, що інститути заміни судді без проведення судового розгляду спочатку і запасного судді є взаємовиключними та наведено аргументи щодо доцільності вилучення зі змісту ст. 319 КПК України її ч. 2;

8) внесено пропозицію доповнити ст. 322 КПК України положенням про те, що продовжуючи судовий розгляд після його відкладення, суд повторно не проводить раніше виконані процесуальні дії;

9) сформульовано ознаки судового доручення органу досудового розслідування провести слідчі (розшукові) дії: а) дається судом, який проводить судовий розгляд кримінального провадження, у формі ухвали; б) ініціаторами

цього рішення є сторони кримінального провадження; в) зміст доручення становить вимога, адресована органу досудового розслідування, провести окремі процесуальні дії, які формально неможливо виконати під час судового розгляду; г) метою доручення є одержання та (або) перевірка відомостей про обставини, що підлягають доказуванню у кримінальному провадженні; д) результати проведених процесуальних дій підлягають дослідженню в умовах судового розгляду.

5. Теоретичне та практичне значення одержаних здобувачем результатів.

Значення одержаних результатів полягає в тому, що отримані наукові результати, висновки та науково обґрунтовані пропозиції можуть бути використанні у:

- у правотворчій діяльності – для удосконалення норм кримінального процесуального права України, які регламентують загальні положення судового розгляду кримінального провадження;

- у правозастосовній діяльності – під час використання і дотримання правил, що наповнюють зміст загальних положень судового розгляду кримінального провадження (відгук Голови Галицького районного суду м. Львова, довідка про впровадження результатів дисертаційного дослідження у роботу Ради адвокатів Львівської області від 16 лютого 2021 р. № 50);

- у науково-дослідній роботі – як основа для подальшого розвитку вчення про загальні положення судового розгляду кримінального провадження;

- у навчальному процесі – при викладанні та вивченні курсів «Кримінальне процесуальне право України», при підготовці методичних матеріалів, курсів лекцій, спеціальних курсів, посібників, підручників, науково-практичних коментарів до КПК України (акт впровадження Львівського державного університету внутрішніх справ від 1 березня 2024 р. № 21).

6. Повнота викладу матеріалу в наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації.

Наукові положення, результати та висновки дисертаційного дослідження підтверджуються апробацією на 9 вітчизняних та міжнародних наукових конференціях та висвітлені у 10 наукових статтях у фахових виданнях України. Опубліковані наукові праці дисертанта, які зараховані за темою дисертації,

відповідають чинним вимогам, що встановлені для здобуття ступеня доктор філософії.

7. Відомості про дотримання академічної доброчесності.

У поданій на рецензування дисертації та наукових публікаціях Рафальонт Світлани Романівни порушення академічної доброчесності не виявлено. Робота не містить ознак академічного плагіату чи інших порушень, які могли би поставити під сумнів самостійний характер виконання дисертантом представленої наукової роботи. Це дозволяє зробити висновок про дотримання авторкою вимог академічної доброчесності.

8. Зауваження та дискусійні положення дисертації.

Дисертаційна робота Рафальонт Світлани Романівни за своїм змістом і формою є завершеним самостійним науковим дослідженням. Високо оцінюючи наукове і практичне значення дисертаційної роботи, разом з тим, варто зазначити про низку дискусійних положень та/або таких, що потребують додаткової аргументації, які містяться у ній, а саме:

1) На с. 56-57 дисертаційного дослідження наводиться класифікація загальних положень судового розгляду **за спрямованістю** на три групи: А) ЗП організації та проведення судового розгляду, Б) ЗП дослідження та збирання доказів, В) ЗП вирішення інших питань, що виникають під час судового розгляду.

Звідси виникає низка питань щодо віднесення/не віднесення тих чи інших елементів системи загальних положень судового розгляду до тої чи іншої групи, зокрема:

- Зміна обвинувачення в суді, Висунення додаткового обвинувачення, Відмова від підтримання державного обвинувачення..., авторка віднесла до групи В) проте у дисертації досліджує їх у межах *Розділу 2 Загальні положення організації та проведення судового розгляду* (с. 106-132), тобто в групі А);

- Безперервність судового розгляду авторка віднесла до Групи Б), а відкладення судового розгляду та перерву в судовому засіданні – до Групи В). Проте у дисертації вони розглядаються разом в межах *Розділу 3 Загальні положення дослідження та збирання доказів ...*. Крім того, на у дисертації вказується, що положення про відкладення і перерву призначені забезпечити реалізацію безперервності.

2) На с. 145 дисертаційного дослідження вказано: *Кримінальне провадження в суді першої інстанції щодо злочинів, за вчинення яких передбачено довічне позбавлення волі, здійснюється колегіально судом у складі трьох суддів, а за клопотанням обвинуваченого - судом присяжних у складі двох суддів та трьох присяжних. Кримінальне провадження стосовно кількох обвинувачених розглядається судом присяжних стосовно всіх обвинувачених, якщо хоча б один з них заявив клопотання про такий розгляд.*

Доповнити ч. 3-1 «У кримінальному провадженні, що здійснюється у суді першої інстанції колегіально, повинен бути призначений запасний суддя».

Тобто авторка дисертаційного дослідження пропонує забезпечити обов'язкову участь запасного судді у всіх випадках колегіального розгляду справи судом першої інстанції? У зв'язку із цим виникають два запитання: 1. Чи завжди при колегіальному розгляді справи є об'єктивна необхідність у цьому? та 2. Що робити у ситуації коли розгляд справи не колегіальний, а потреба у залученні запасного судді є очевидною?

3) Дискусійною є пропозиція авторки на с. 151 дисертаційної роботи про призначення запасного судді під час підготовчого судового засідання в ухвалі про призначення судового розгляду.

4) Важко погодитися з таким трактуванням *зупинення судового провадження* (с. 225) як вимушене тимчасове припинення судом процесуальної діяльності, викликане об'єктивно існуючою тимчасовою перешкодою продовжити чи закінчити судові провадження у зв'язку з **відсутністю змоги обвинуваченого брати участь у ...** . Йдеться саме про положення «відсутність змоги обвинуваченого брати участь». Коли мова йде про «ухилення від явки до суду» хіба це є відсутністю змоги?

Згідно з усталеною правовою позицією ККС ВС, під ухиленням від слідства або суду слід розуміти *будь-які умисні дії, вчинені певною особою з метою уникнути кримінальної відповідальності за вчинений злочин*, що змушує правоохоронні органи вживати заходів, спрямованих на розшук і затримання правопорушника (нез'явлення без поважних причин за викликом до слідчого або суду, недотримання умов запобіжного заходу, зміна документів, які посвідчують особу, зміна зовнішності, перехід на нелегальне становище, імітація своєї смерті тощо).

Зазначені рецензентом положення стосуються, в основному шляхів і способів доповнення та поглиблення наукових спостережень, викладених у дисертації, не торкаються її основної суті і не применшують позитивної оцінки роботи.

9. Загальна оцінка дисертаційної роботи.

Дисертаційна робота Рафальонт Світлани Романівни на тему «Загальні положення судового розгляду кримінального провадження», є самостійним завершеним науковим дослідженням, містить наукову новизну, відповідає вимогам «Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах)», що затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283), та вимогам, передбаченим «Порядком присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (із змінами від 21.03.2022 року № 341 та від 19.05.2023 року № 502), а її авторка – Рафальонт Світлана Романівна – за результатами публічного захисту заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право», за спеціальністю 081 «Право».

Рецензент:

доцент кафедри кримінального
процесу і криміналістики
Львівського національного
університету імені Івана Франка,
кандидат юридичних наук, доцент

Марта МАЗУР